

Kapitola VII.
Modely pro
bezkontextové jazyky

Bezkontextová gramatika (BK G)

Myšlenka: *Gramatika je založena na konečné množině gramatických pravidel, které generují řetězce daného jazyka.*

Ilustrace: Počáteční neterminál

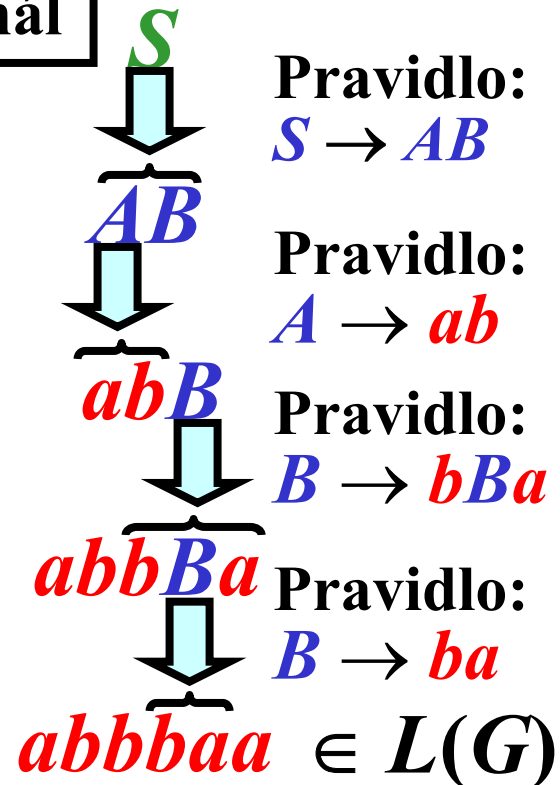
Gramatika G :

Neterminály: A, B, S

Terminály: a, b, c, d

Pravidla:

$S \rightarrow AB,$
 $A \rightarrow aAb,$
 $A \rightarrow ab,$
 $B \rightarrow bBa,$
 $B \rightarrow ba$

Bezkontextová gramatika: Definice

Definice: Bezkontextová gramatika (BKG) je čtveřice $G = (N, T, P, S)$, kde

- N je abeceda *neterminálů*
- T je abeceda *terminálů*, přičemž $N \cap T = \emptyset$
- P je konečná množina *pravidel* tvaru $A \rightarrow x$, kde $A \in N, x \in (N \cup T)^*$
- $S \in N$ je *počáteční neterminál*

Matematická poznámka k pravidlům:

- Čistě matematicky, P je relace z N do $(N \cup T)^*$
 - Místo relačního zápisu $(A, \mathbf{x}) \in P$ zapisujeme pravidla $A \rightarrow \mathbf{x} \in P$
-
- $A \rightarrow \mathbf{x}$ znamená, že A má být přepsáno na \mathbf{x}
 - $A \rightarrow \varepsilon$ je nazýváno *ε -pravidlo*

Konvence

- A, \dots, F, S : neterminály
- S : počáteční neterminál
- a, \dots, d : terminály
- U, \dots, Z : prvky množiny $(N \cup T)$
- u, \dots, z : prvky množiny $(N \cup T)^*$
- π : sekvence pravidel

Každá podmnožina pravidel tvaru:

$$A \rightarrow x_1, A \rightarrow x_2, \dots, A \rightarrow x_n$$

může být zjednodušeně zapsána jako:

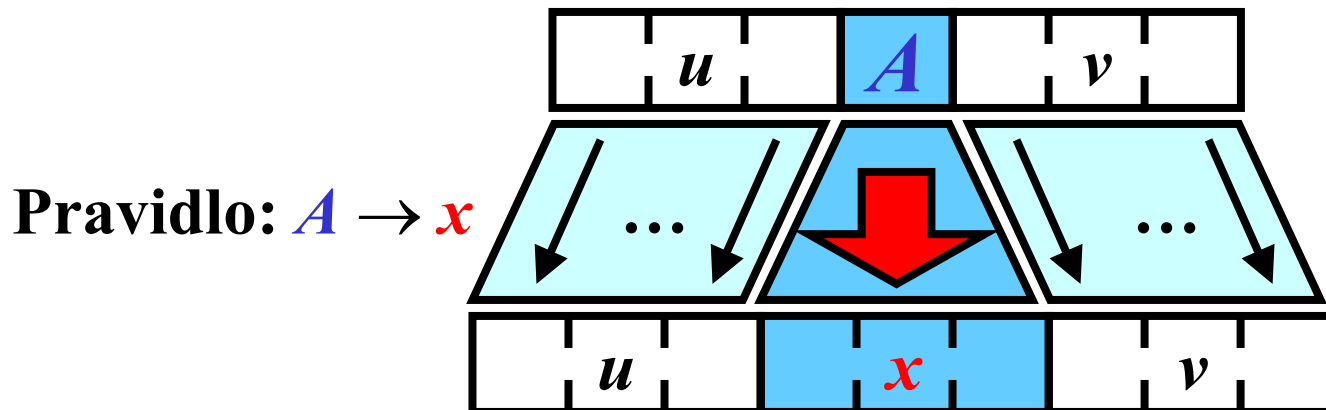
$$A \rightarrow x_1 \mid x_2 \mid \dots \mid x_n$$

Derivační krok u BKG

Myšlenka: Změnění řetězce použitím pravidla

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG. Necht' $u, v \in (N \cup T)^*$ a $p = A \rightarrow x \in P$. Potom, uAv přímo derivuje uxv za použití p v G , zapsáno $uAv \Rightarrow uxv [p]$ nebo zjednodušeně $uAv \Rightarrow uxv$.

Pozn.: Pokud $uAv \Rightarrow uxv$ v G , můžeme říct, že G provádí derivační krok z uAv do uxv .

Sekvence derivačních kroků 1/2

Myšlenka: Několik derivačních kroků po sobě

Definice: Necht' $u \in (N \cup T)^*$. G provede nula derivačních kroků z u do u ; zapisujeme:

$$u \Rightarrow^0 u [\varepsilon] \text{ nebo zjednodušeně } u \Rightarrow^0 u$$

Definice: Necht' $u_0, \dots, u_n \in (N \cup T)^*$, $n \geq 1$ a $u_{i-1} \Rightarrow u_i [p_i]$, $p_i \in P$ pro všechna $i = 1, \dots, n$, což znamená:

$$u_0 \Rightarrow u_1 [p_1] \Rightarrow u_2 [p_2] \dots \Rightarrow u_n [p_n]$$

Pak, G provede n derivačních kroků z u_0 do u_n ; zapisujeme:

$$u_0 \Rightarrow^n u_n [p_1 \dots p_n] \text{ nebo zjednodušeně } u_0 \Rightarrow^n u_n$$

Sekvence derivačních kroků 2/2

Pokud $u_0 \Rightarrow^n u_n [\pi]$ pro nějaké $n \geq 1$, pak u_0 *derivuje* u_n v G , zapisujeme: $u_0 \Rightarrow^+ u_n [\pi]$.

Pokud $u_0 \Rightarrow^n u_n [\pi]$ pro nějaké $n \geq 0$, pak u_0 *derivuje* u_n v G , zapisujeme: $u_0 \Rightarrow^* u_n [\pi]$.

Příklad: Uvažujme

$aAb \Rightarrow a**A**Bbb$ [1: $A \rightarrow **aBb**$] a

$a**a**Bbb \Rightarrow aac**b**bb$ [2: $B \rightarrow **c**$].

Potom: $aAb \Rightarrow^2 aac**b**bb$ [1 2],

$aAb \Rightarrow^+ aac**b**bb$ [1 2],

$aAb \Rightarrow^* aac**b**bb$ [1 2]

Generovaný jazyk

Myšlenka: G generuje řetězec terminálů w pomocí sekvence derivačních kroků z S do w

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKGG.

Jazyk generovaný BKGG G , $L(G)$, je definován:

$$L(G) = \{w: w \in T^*, S \Rightarrow^* w\}$$

Ilustrace:

$G = (N, T, P, S)$, necht' $w = a_1 a_2 \dots a_n$; $a_i \in T$ pro $i = 1..n$

pokud $S \Rightarrow \dots \Rightarrow \dots \Rightarrow \underbrace{a_1 a_2 \dots a_n}_w$, pak $w \in L(G)$;

jinak $w \notin L(G)$

Bezkontextový jazyk (BKJ)

Myšlenka: Jazyk generovaný bezkontextovou gramatikou

Definice: Necht' L je jazyk. L je bezkontextový jazyk (BKJ), pokud existuje bezkontextová gramatika, která generuje tento jazyk L .

Příklad:

$G = (N, T, P, S)$, kde $N = \{S\}$, $T = \{a, b\}$,

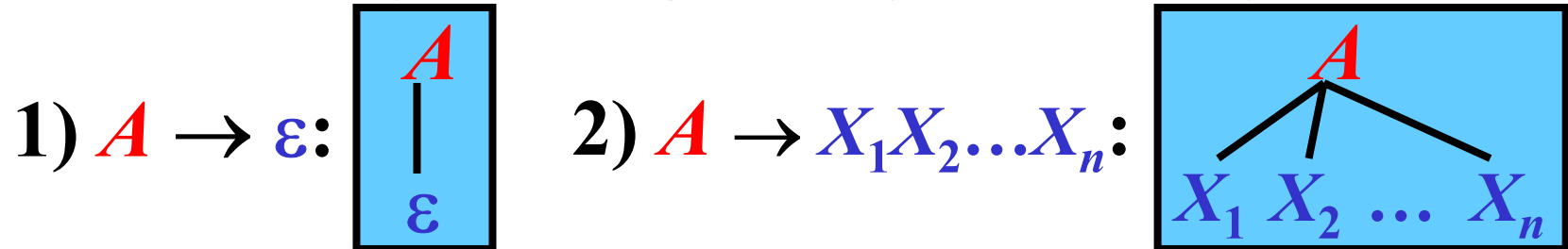
$P = \{1: S \rightarrow aSb, 2: S \rightarrow \varepsilon\}$

$S \Rightarrow \varepsilon$ [2] $\rightarrow L(G) = \{a^n b^n: n \geq 0\}$
 $S \Rightarrow aSb$ [1] $\Rightarrow ab$ [2] $\rightarrow L(G)$
 $S \Rightarrow aSb$ [1] $\Rightarrow aaSbb$ [1] $\Rightarrow aabb$ [2] $\rightarrow L(G)$
 \vdots

$L = \{a^n b^n: n \geq 0\}$ je bezkontextový jazyk.

Pravidlový strom

- Pravidlový strom graficky znázorňuje pravidlo

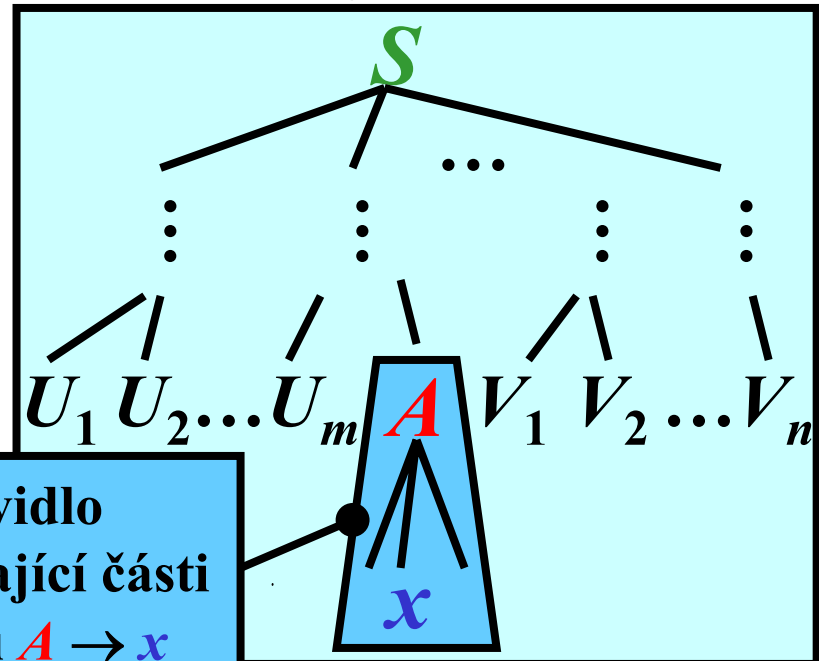
- Derivační strom odpovídá použitým pravidlům

$S \Rightarrow \dots$

\vdots

$\Rightarrow U_1 U_2 \dots U_m A V_1 V_2 \dots V_n$

$\Rightarrow U_1 U_2 \dots U_m x V_1 V_2 \dots V_n$

Pravidlo
odpovídající části
stromu $A \rightarrow x$

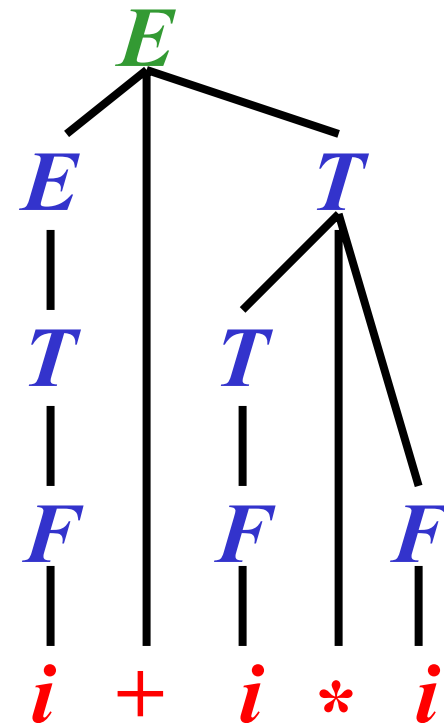
Derivační strom: Příklad

$G = (N, T, P, E)$, kde $N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,
 $P = \{$
1: $E \rightarrow E+T$,
 2: $E \rightarrow T$,
 3: $T \rightarrow T*F$,
4: $T \rightarrow F$,
 5: $F \rightarrow (E)$,
 6: $F \rightarrow i$
}

Jednotlivé derivace:

$\underline{E} \Rightarrow E + \underline{T}$ [1]
 $\Rightarrow E + \underline{T} * F$ [3]
 $\Rightarrow E + \underline{F} * F$ [4]
 $\Rightarrow \underline{E} + i * F$ [6]
 $\Rightarrow T + i * \underline{E}$ [2]
 $\Rightarrow \underline{T} + i * i$ [6]
 $\Rightarrow \underline{F} + i * i$ [4]
 $\Rightarrow i + i * i$ [6]

Derivační strom:

Nejlevější derivace

Myšlenka: Během nejlevějšího derivačního kroku je přepsán nejlevější neterminál.

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG, necht' $u \in T^*$, $v \in (N \cup T)^*$, $p = A \rightarrow x \in P$ je pravidlo. Pak uAv přímo derivuje uxv za pomocí *nejlevější derivace* užitím pravidla p v G , zapsáno jako: $uAv \Rightarrow_{lm} uxv [p]$

Pozn.: \Rightarrow_{lm}^+ a \Rightarrow_{lm}^* je definováno pomocí \Rightarrow_{lm} stejně jako \Rightarrow^+ a \Rightarrow^* je dříve definováno pomocí \Rightarrow .

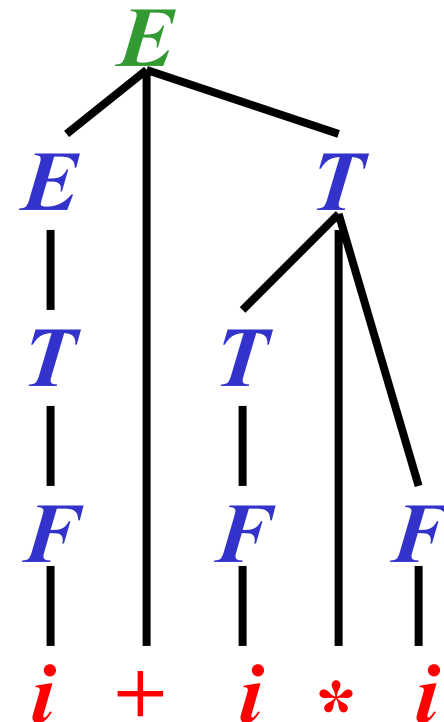
Nejlevnější derivace: Příklad

$G = (N, T, P, E)$, kde $N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,
 $P = \{$
1: $E \rightarrow E+T$,
2: $E \rightarrow T$,
3: $T \rightarrow T*F$,
4: $T \rightarrow F$,
5: $F \rightarrow (E)$,
6: $F \rightarrow i$
 $\}$

Nejlevnější derivace:

$$\begin{aligned}
 \underline{E} &\Rightarrow_{lm} \underline{E} + T && [1] \\
 &\Rightarrow_{lm} \underline{T} + T && [2] \\
 &\Rightarrow_{lm} \underline{F} + T && [4] \\
 &\Rightarrow_{lm} i + \underline{T} && [6] \\
 &\Rightarrow_{lm} i + \underline{T} * F && [3] \\
 &\Rightarrow_{lm} i + \underline{F} * F && [4] \\
 &\Rightarrow_{lm} i + i * \underline{E} && [6] \\
 &\Rightarrow_{lm} i + i * i && [6]
 \end{aligned}$$

Derivační strom:

Nejpravější derivace

Myšlenka: Během nejpravějšího derivačního kroku je přepsán nejpravější neterminál.

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG, necht' $u \in (N \cup T)^*$, $v \in T^*$, $p = A \rightarrow x \in P$ je pravidlo. Pak uAv přímo derivuje uxv za pomocí *nejpravější derivace* užitím pravidla p v G , zapsáno jako: $uAv \Rightarrow_{rm} uxv [p]$

Pozn.: \Rightarrow_{rm}^+ a \Rightarrow_{rm}^* je definováno pomocí \Rightarrow_{rm} stejně jako \Rightarrow^+ a \Rightarrow^* je dříve definováno pomocí \Rightarrow .

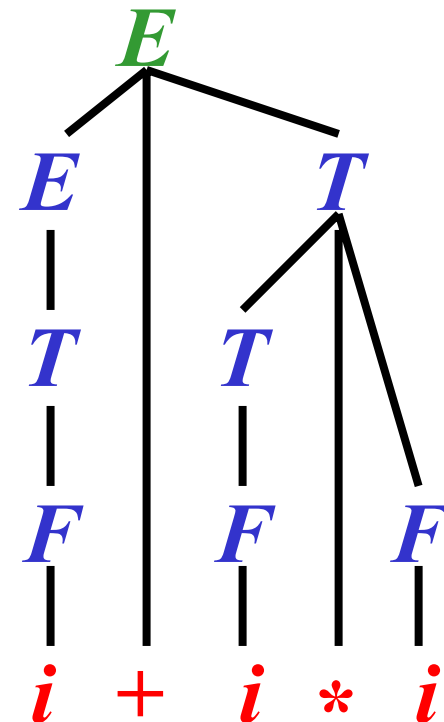
Nejpravější derivace: Příklad

$G = (N, T, P, \underline{E})$, kde $N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,
 $P = \{$
1: $E \rightarrow E+T$,
2: $E \rightarrow T$,
3: $T \rightarrow T*F$,
4: $T \rightarrow F$,
5: $F \rightarrow (E)$,
6: $F \rightarrow i$
 $\}$

Nejpravější derivace:

$$\begin{aligned}
 \underline{E} &\Rightarrow_{rm} E + \underline{T} && [1] \\
 &\Rightarrow_{rm} E + T * \underline{F} && [3] \\
 &\Rightarrow_{rm} E + \underline{T} * i && [6] \\
 &\Rightarrow_{rm} E + \underline{F} * i && [4] \\
 &\Rightarrow_{rm} \underline{E} + i * i && [6] \\
 &\Rightarrow_{rm} \underline{T} + i * i && [2] \\
 &\Rightarrow_{rm} \underline{F} + i * i && [4] \\
 &\Rightarrow_{rm} i + i * i && [6]
 \end{aligned}$$

Derivační strom:

Derivace: Shrnutí

- Necht' $A \rightarrow x \in P$ je pravidlo.

1) Derivace:

Necht' $u, v \in (N \cup T)^*$: $uAv \Rightarrow uxv$

Pozn.: Přepsán je libovolný neterminál

2) Nejlevější derivace:

Necht' $u \in T^*$, $v \in (N \cup T)^*$: $uAv \Rightarrow_{lm} uxv$

Pozn.: Přepsán je nejlevější neterminál

3) Nejpravější derivace:

Necht' $u \in (N \cup T)^*$, $v \in T^*$: $uAv \Rightarrow_{rm} uxv$

Pozn.: Přepsán je nejpravější neterminál

Redukce počtu možných derivací

Myšlenka: Bez újmy na obecnosti můžeme uvažovat používání pouze nejlevějších nebo nejpravějších derivací.

Tvrzení: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG.

Následující 3 jazyky jsou totožné:

$$(1) \{w: w \in T^*, S \Rightarrow_{lm}^* w\}$$

$$(2) \{w: w \in T^*, S \Rightarrow_{rm}^* w\}$$

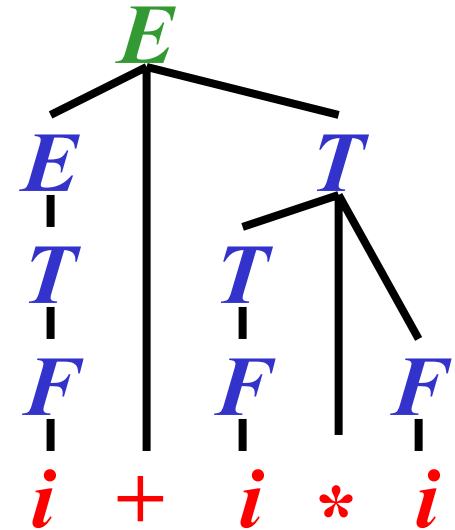
$$(3) \{w: w \in T^*, S \Rightarrow^* w\} = L(G)$$

Úvod do nejednoznačnosti

$G_{expr1} = (N, T, P, E)$, kde

$N = \{E, F, T\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,

$P = \{$
 1: $E \rightarrow E+T$, 2: $E \rightarrow T$,
 3: $T \rightarrow T*F$, 4: $T \rightarrow F$,
 5: $F \rightarrow (E)$, 6: $F \rightarrow i$
 $\}$

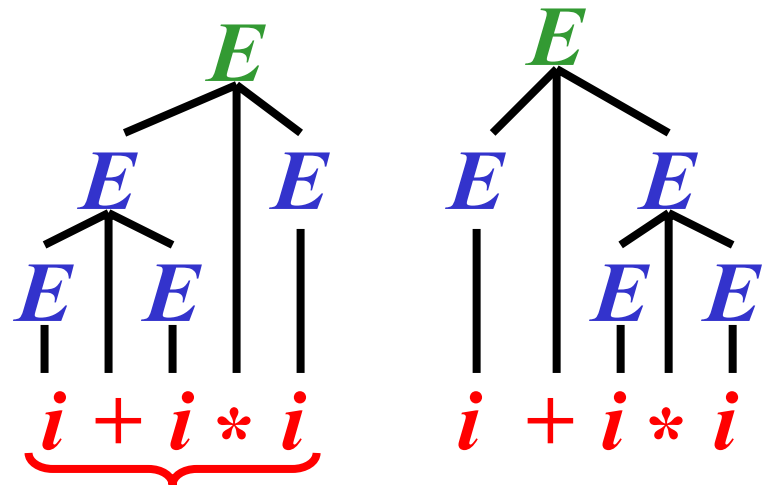

Teorie: 😞 × **Praxe:** 😊

$G_{expr2} = (N, T, P, E)$, kde

$N = \{E\}$, $T = \{i, +, *, (,)\}$,

$P = \{$
 1: $E \rightarrow E+E$, 2: $E \rightarrow E*E$,
 3: $E \rightarrow (E)$, 4: $E \rightarrow i$
 $\}$

Teorie: 😊 × **Praxe:** 😞

Pozn.: $L(G_{expr1}) = L(G_{expr2})$ **Odstranit v průběhu kompilace!**

Gramatická nejednoznačnost

Definice: Necht' $G = (N, T, P, S)$ je BKG. Pokud existuje řetězec $x \in L(G)$ s více jak jedním derivačním stromem, potom G je *nejednoznačná*. Jinak G je *jednoznačná*.

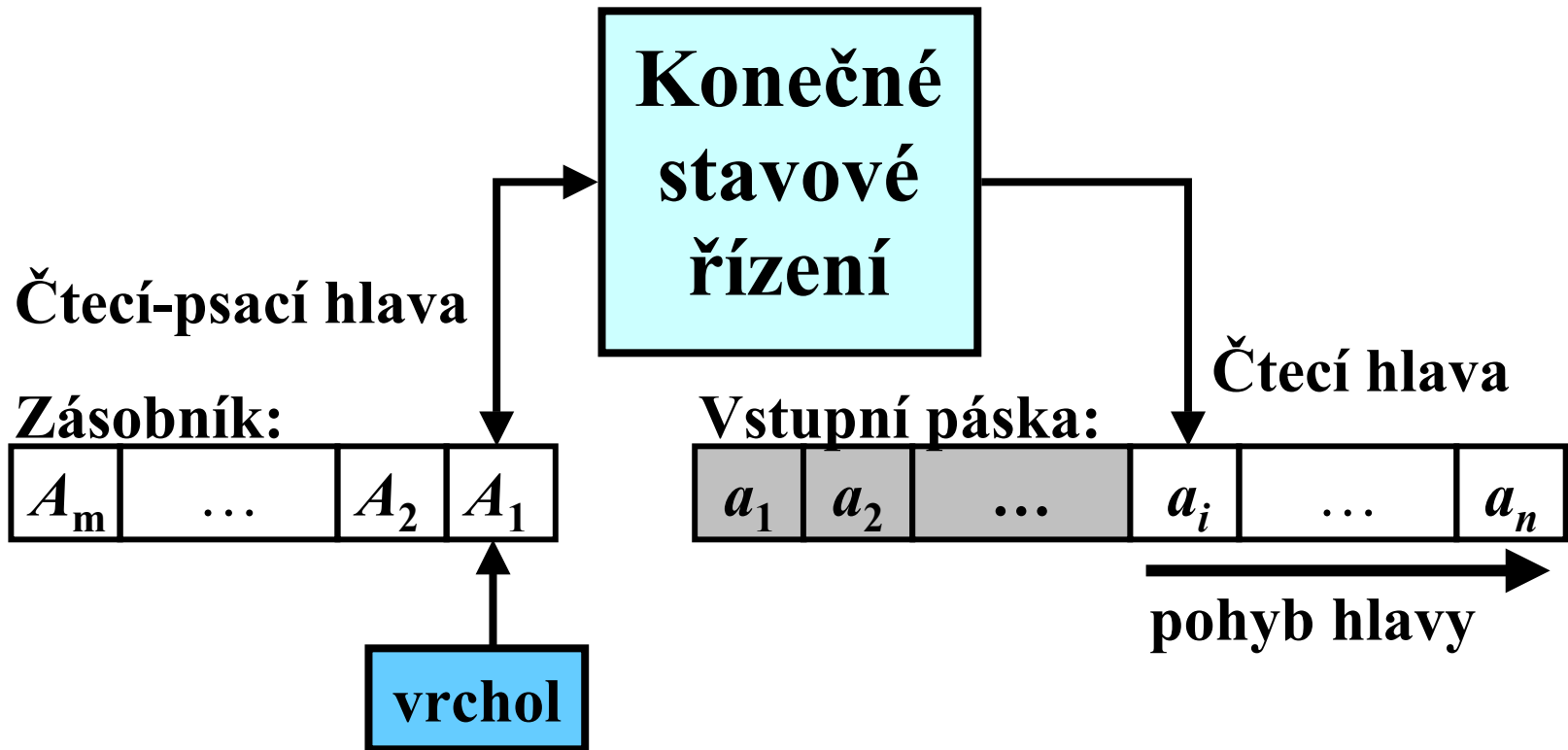
Definice: BKJ L je *vnitřně nejednoznačný*, pokud L není generován žádnou jednoznačnou BKG.

Příklad:

- G_{expr1} je **jednoznačná**, protože pro každé $x \in L(G_{expr1})$ existuje **jeden** derivační strom
- G_{expr2} je **nejednoznačná**, protože pro $i+i*i \in L(G_{expr2})$ existují **dva** derivační stromy
- $L_{expr} = L(G_{expr1}) = L(G_{expr2})$ **není vnitřně nejednoznačný**, protože G_{expr1} je **jednoznačná**

Zásobníkové automaty (ZA)

Myšlenka: Je to KA rozšířený o zásobník

Zásobníkové automaty: Definice

Definice: *Zásobníkový automat (ZA) je sedmice:*

$$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F), \text{ kde}$$

- Q je *konečná množina stavů*
- Σ je *vstupní abeceda*
- Γ je *zásobníková abeceda*
- R je *konečná množina pravidel tvaru $Apa \rightarrow wq$,
kde $A \in \Gamma, p, q \in Q, a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}, w \in \Gamma^*$*
- $s \in Q$ je *počáteční stav*
- $S \in \Gamma$ je *počáteční symbol na zásobníku*
- $F \subseteq Q$ je *množina koncových stavů*

Poznámky k pravidlům

Matematická poznámka k pravidlům:

- Čistě matematicky, R je relace z $\Gamma \times Q \times (\Sigma \cup \{\varepsilon\})$ do $\Gamma^* \times Q$
- Místo relačního zápisu $(Apa, wq) \in R$ zapisujeme $Apa \rightarrow wq \in R$

- **Interpretace pravidel:** $Apa \rightarrow wq$ znamená, že pokud je aktuální stav p , aktuální symbol na vstupní pásce a a symbol na vrcholu zásobníku A , potom M může přečíst a a na zásobníku nahradit A za w a přejít ze stavu p do q .
- **Pozn.:** pokud $a = \varepsilon$, symbol z pásky není přečten

Grafická reprezentace

 označuje stav $q \in Q$

 označuje počáteční stav $s \in Q$

 označuje koncový stav $f \in F$

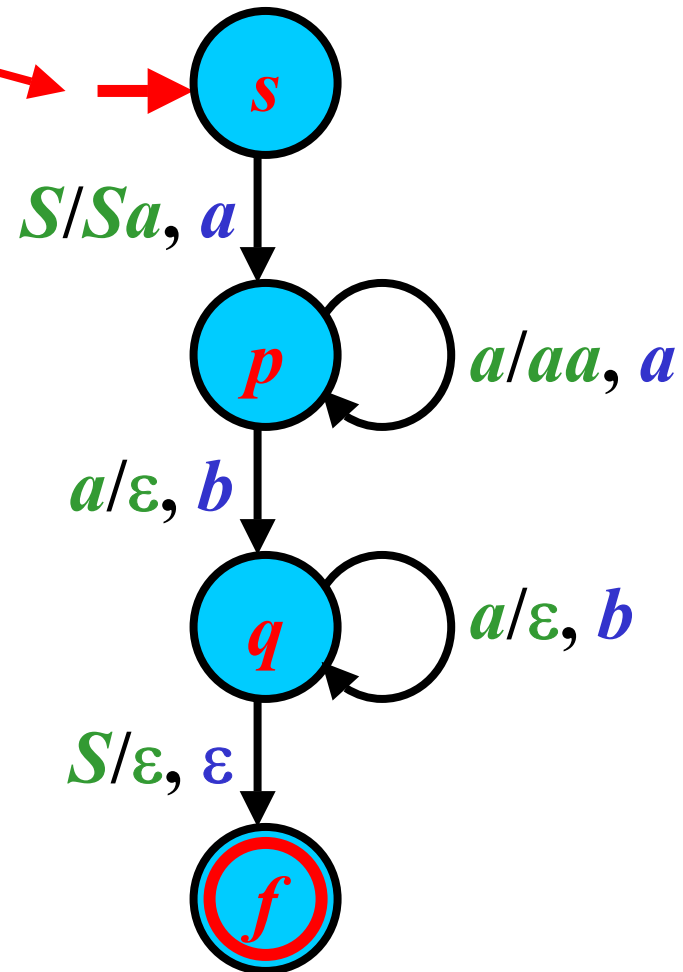
 $\xrightarrow{A/w, a}$ označuje $Apa \rightarrow wq \in R$

Grafická reprezentace: Příklad

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$

kde:

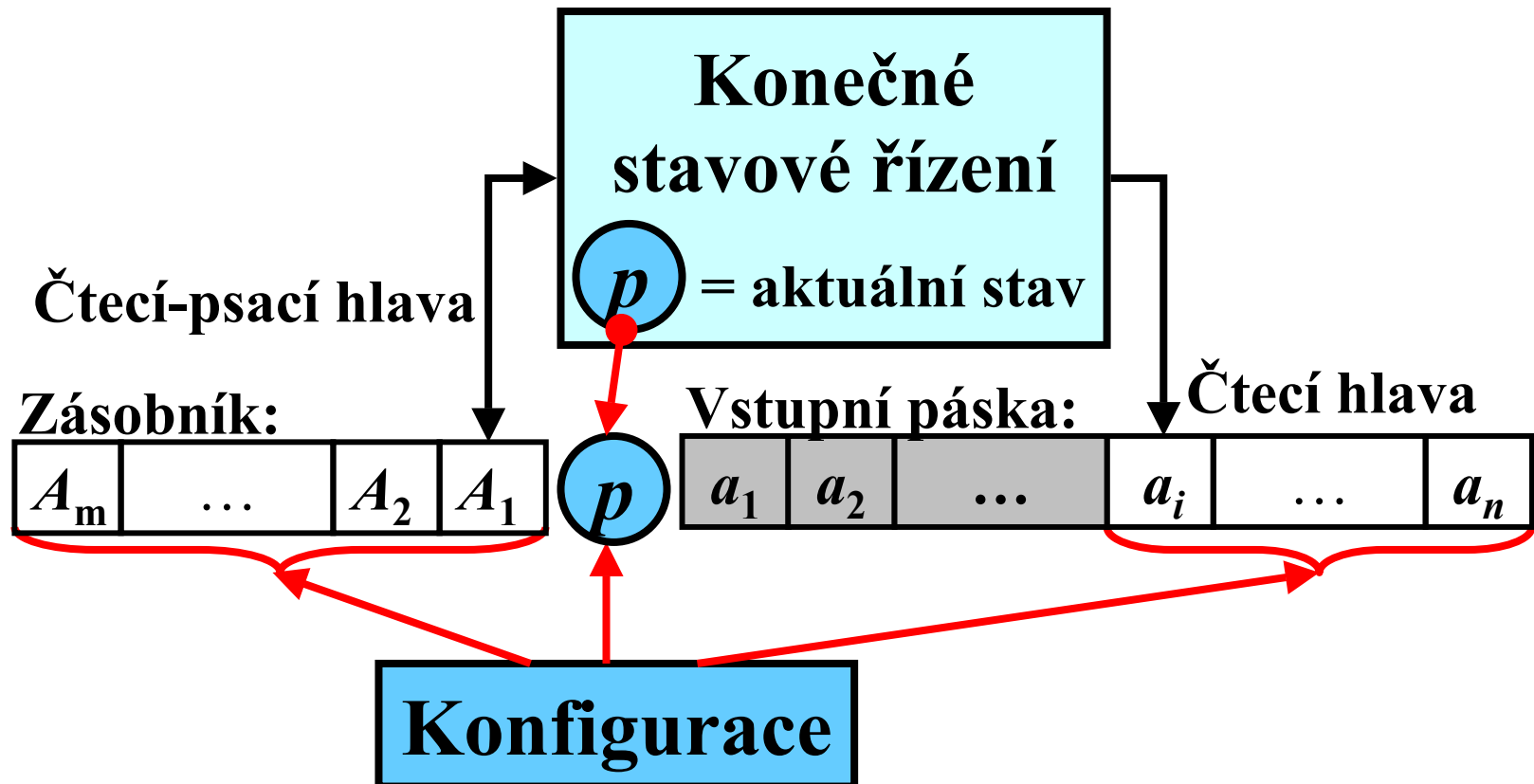
- $Q = \{s, p, q, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, S\}$;
- $R = \{Ssa \rightarrow Sap,$
 $apa \rightarrow aap,$
 $apb \rightarrow q,$
 $aqb \rightarrow q,$
 $Sq \rightarrow f\}$
- $F = \{f\}$

Konfigurace u ZA

Myšlenka: Instance popisu ZA

Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA.
Konfigurace ZA M je řetězec $\chi \in \Gamma^* Q \Sigma^*$

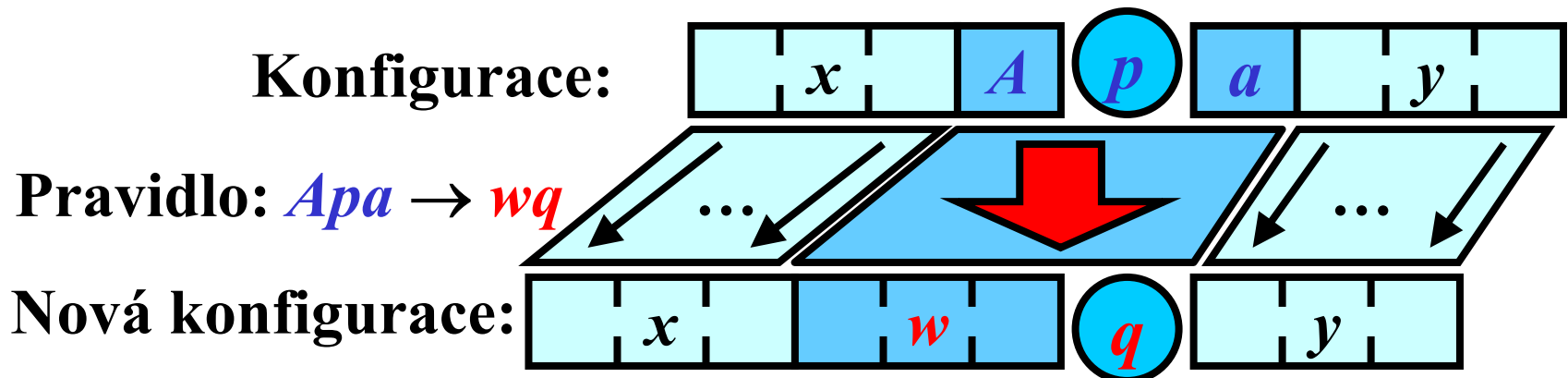

Přechod u ZA

Myšlenka: Jeden výpočetní krok ZA

Definice: Necht' $xApay$ a $xwqy$ jsou dvě konfigurace ZA M , kde $x, w \in \Gamma^*$, $A \in \Gamma$, $p, q \in Q$, $a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$ a $y \in \Sigma^*$. Necht' $r = Apa \rightarrow wq \in R$ je pravidlo. Potom M může provést přechod z $xApay$ do $xwqy$ za použití r , zapsáno $xApay \vdash xwqy [r]$ nebo zjednodušeně $xApay \vdash xwqy$.

Pozn.: pokud $a = \varepsilon$, není ze vstupu přečten žádný symbol

Sekvence přechodů 1/2

Myšlenka: několik výpočetních kroků po sobě

Definice: Necht' χ je konfigurace. M provede *nula přechodů* z χ do χ ; zapisujeme:

$$\chi \vdash^0 \chi [\varepsilon] \text{ nebo zjednodušeně } \chi \vdash^0 \chi$$

Definice: Necht' $\chi_0, \chi_1, \dots, \chi_n$ je sekvence přechodů konfigurací pro $n \geq 1$ a $\chi_{i-1} \vdash \chi_i [r_i]$, $r_i \in R$ pro všechna $i = 1, \dots, n$, což znamená:

$$\chi_0 \vdash \chi_1 [r_1] \vdash \chi_2 [r_2] \dots \vdash \chi_n [r_n]$$

Pak M provede *n-přechodů* z χ_0 do χ_n ; zapisujeme:

$$\chi_0 \vdash^n \chi_n [r_1 \dots r_n] \text{ nebo zjednodušeně } \chi_0 \vdash^n \chi_n$$

Sekvence přechodů 2/2

Pokud $\chi_0 \vdash^{-n} \chi_n [\rho]$ pro nějaké $n \geq 1$, pak
 $\chi_0 \vdash^+ \chi_n [\rho]$.

Pokud $\chi_0 \vdash^{-n} \chi_n [\rho]$ pro nějaké $n \geq 0$, pak
 $\chi_0 \vdash^* \chi_n [\rho]$.

Příklad: Uvažujme

$AApabc \vdash ABqbc$ [1: $Apa \rightarrow Bq$] a

$ABqbc \vdash ABCrc$ [2: $Bqb \rightarrow BCrc$].

Potom, $AApabc \vdash^{-2} ABCrc$ [1 2],

$AApabc \vdash^+ ABCrc$ [1 2],

$AApabc \vdash^* ABCrc$ [1 2]

Přijímaný jazyk: Tři typy

Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA.

1) *Jazyk přijímaný ZA M přechodem do koncového stavu*, značen jako $L(M)_f$, je definován:

$$L(M)_f = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \stackrel{*}{\vdash} zf, z \in \Gamma^*, f \in F\}$$

2) *Jazyk přijímaný ZA M vyprázdněním zásobníku*, značen jako $L(M)_\varepsilon$, je definován:

$$L(M)_\varepsilon = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \stackrel{*}{\vdash} zf, z = \varepsilon, f \in Q\}$$

3) *Jazyk přijímaný ZA M přechodem do koncového stavu a vyprázdněním zásobníku*, značen jako $L(M)_{f\varepsilon}$, je definován:

$$L(M)_{f\varepsilon} = \{w: w \in \Sigma^*, Ssw \stackrel{*}{\vdash} zf, z = \varepsilon, f \in F\}$$

ZA: Příklad

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$

kde:

- $Q = \{s, p, q, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, S\}$;
- $R = \{Ssa \rightarrow Sap,$
 $apa \rightarrow aap,$
 $apb \rightarrow q,$
 $aqb \rightarrow q,$
 $Sq \rightarrow f\}$
- $F = \{f\}$

Prázdný
zásobník

Otázka: $aabb \in L(M)_{f\varepsilon}$?

S s a a b b

Prav.: $Ssa \rightarrow Sap$

S a p a b b

Prav.: $apa \rightarrow aap$

S a a p b b

Prav.: $apb \rightarrow q$

S a q b

Prav.: $aqb \rightarrow q$

S q \parallel

Prav.: $Sq \rightarrow f$

Koncový
stav

f

Odpověď: ANO

$Ssaabb \mid Sapabb \mid Saapbb \mid Saqb \mid Sq \mid f$

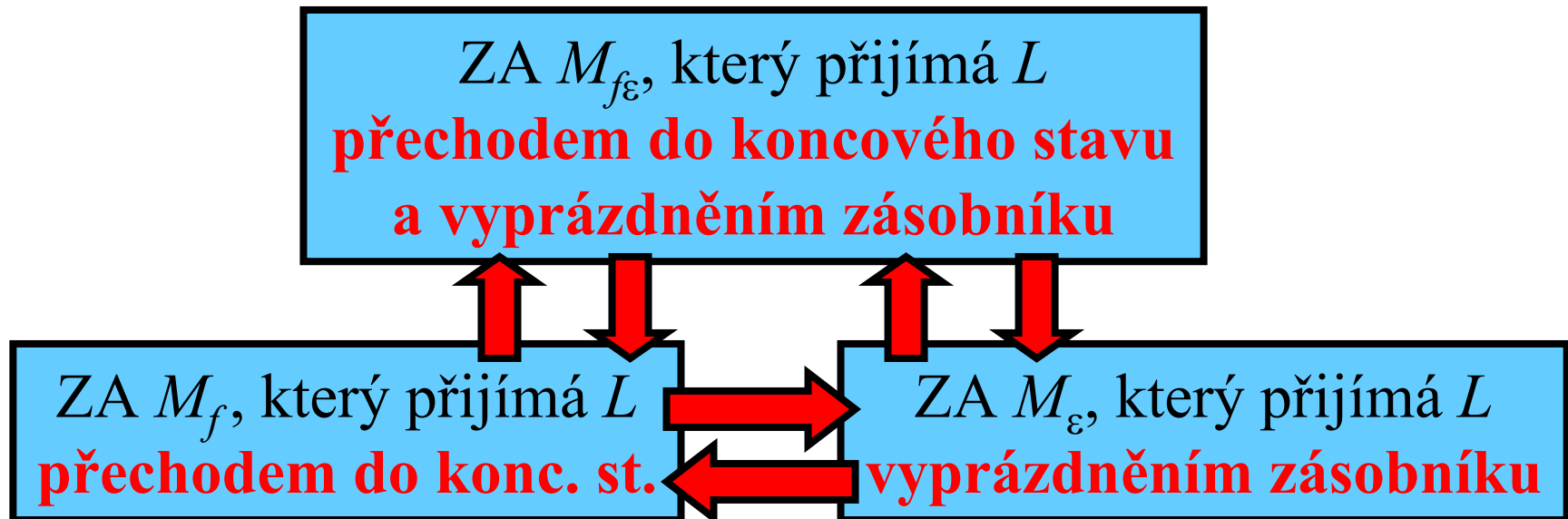
Pozn.: $L(M)_f = L(M)_\varepsilon = L(M)_{f\varepsilon} = \{a^n b^n : n \geq 1\}$

Tři typy přijímaných jazyků: Ekvivalence

Tvrzení:

- $L = L(M_f)_f$ pro ZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro ZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro ZA $M_\varepsilon \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro ZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_f)_f$ pro ZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro ZA M_ε

Pozn. Existují algoritmy pro následující převody:

Deterministický ZA (DZA)

Myšlenka: Deterministický ZA může provést z každé konfigurace maximálně jeden přechod

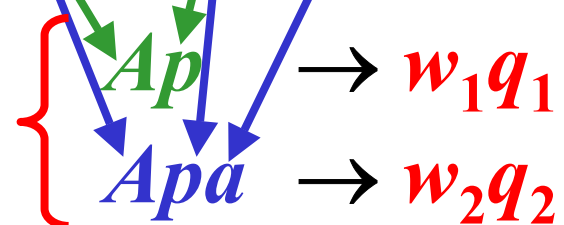
Definice: Necht' $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$ je ZA. M je *deterministický ZA*, pokud pro každé pravidlo tvaru $Apa \rightarrow wq \in R$ platí, že množina $R - \{Apa \rightarrow wq\}$ neobsahuje žádné pravidlo s levou stranou Apa nebo Ap .

Ilustrace:

Konfigurace:

Maximálně jedno pravidlo tvarů:

ZA jsou silnější než DZA

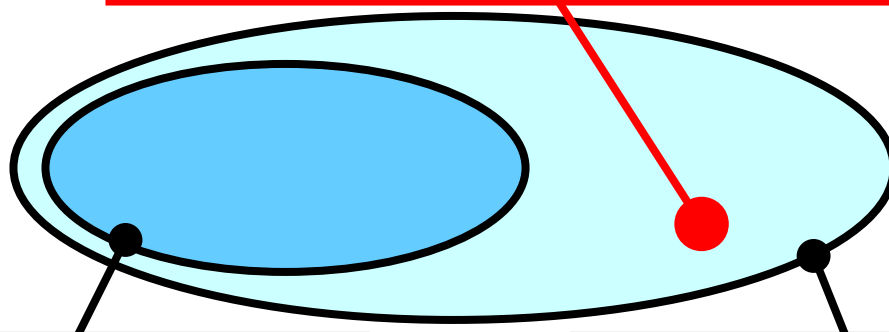
Tvrzení: Neexistuje žádný DZA M_{f_ε} přijímající:

$$L = \{xy: x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$$

Důkaz: Viz. str. 431 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Ilustrace:

$$L = \{xy: x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$$

Třída *deterministických
bezkontextových
jazyků*—jazyků
přijímaných **DZA**

Třída jazyků
přijímaných **ZA**

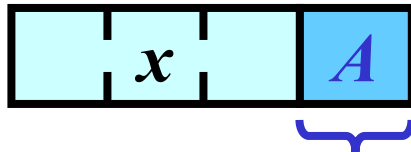
Rozšířený ZA (RZA)

Myšlenka: Z vrcholu zásobníku v RZA lze číst celý řetězec (v ZA to byl pouze jeden symbol)

Definice: *Rozšířený zásobníkový automat (RZA)* je sedmice $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$, kde $Q, \Sigma, \Gamma, s, S, F$ jsou definovány stejně jako u ZA a R je *konečná množina pravidel* tvaru: $vpa \rightarrow wq$, kde $v, w \in \Gamma^*$, $p, q \in Q$, $a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$

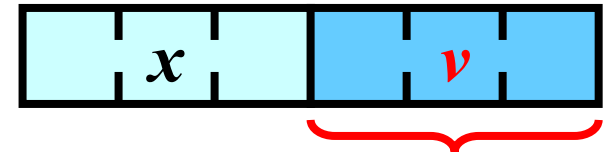
Ilustrace:

Zásobník ZA:

Ze ZA lze číst jeden symbol z vrcholu zásobníku

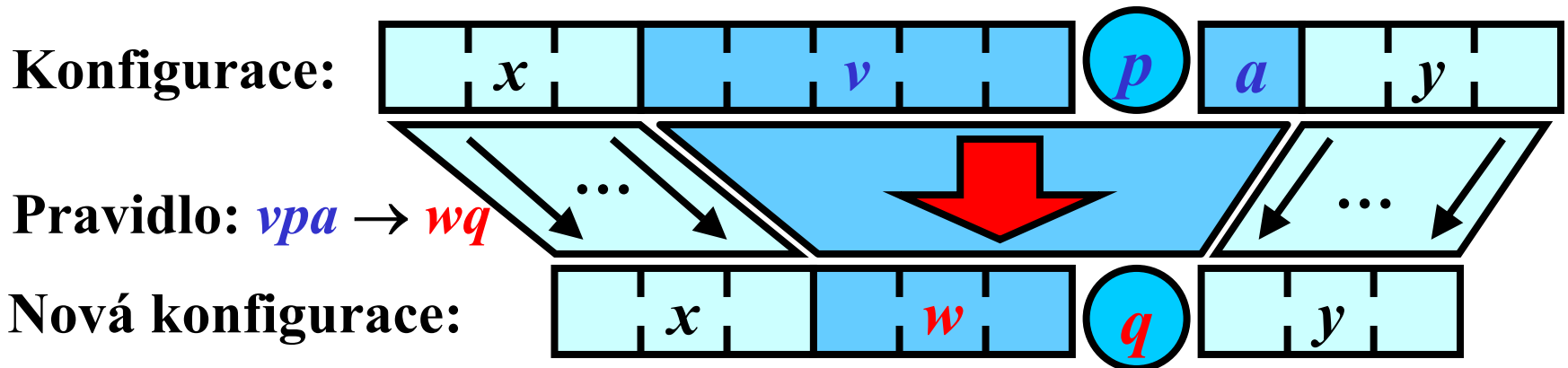
Zásobník RZA:

Z RZA lze číst řetězec z vrcholu zásobníku

Přechod u RZA

Definice: Necht' $xvpay$ a $xwqy$ jsou dvě konfigurace RZA M , kde $x, v, w \in \Gamma^*$, $p, q \in Q$, $a \in \Sigma \cup \{\varepsilon\}$ a $y \in \Sigma^*$. Necht' $r = vpa \rightarrow wq \in R$ je pravidlo. Potom M může provést *přechod* z $xvpay$ do $xwqy$ za použití r , zapsáno: $xvpay \vdash xwqy [r]$ nebo $xvpay \vdash xwqy$.

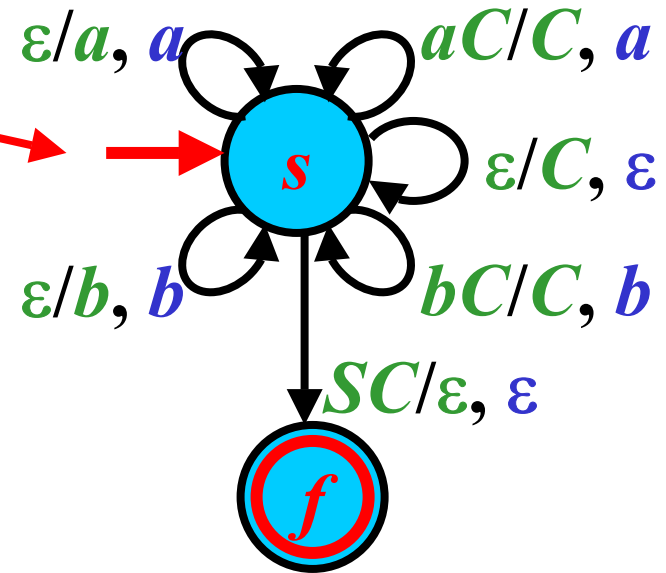
Pozn.: \vdash^{-n} , \vdash^{+} , \vdash^{*} , $L(M)_f$, $L(M)_\varepsilon$ a $L(M)_{f\varepsilon}$ jsou definovány stejně jako u ZA.

RZA: Příklad

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$

kde:

- $Q = \{s, f\}$;
- $\Sigma = \{a, b\}$;
- $\Gamma = \{a, b, S, C\}$;
- $R = \left\{ \begin{array}{l} sa \rightarrow as, \\ sb \rightarrow bs, \\ s \rightarrow Cs, \\ aCsa \rightarrow Cs, \\ bCsb \rightarrow Cs, \\ SCs \rightarrow f \end{array} \right\}$
- $F = \{f\}$

Otázka: $abba \in L_{f\epsilon}(M)$?

$\underline{S}sabba \mid - \underline{S}a\underline{s}bba \mid - \underline{S}ab\underline{s}ba$
 $\mid - \underline{S}ab\underline{C}sb a \mid - \underline{S}a\underline{C}sa$
 $\mid - \underline{S}C\underline{s} \mid - f$

Odpověď: YES

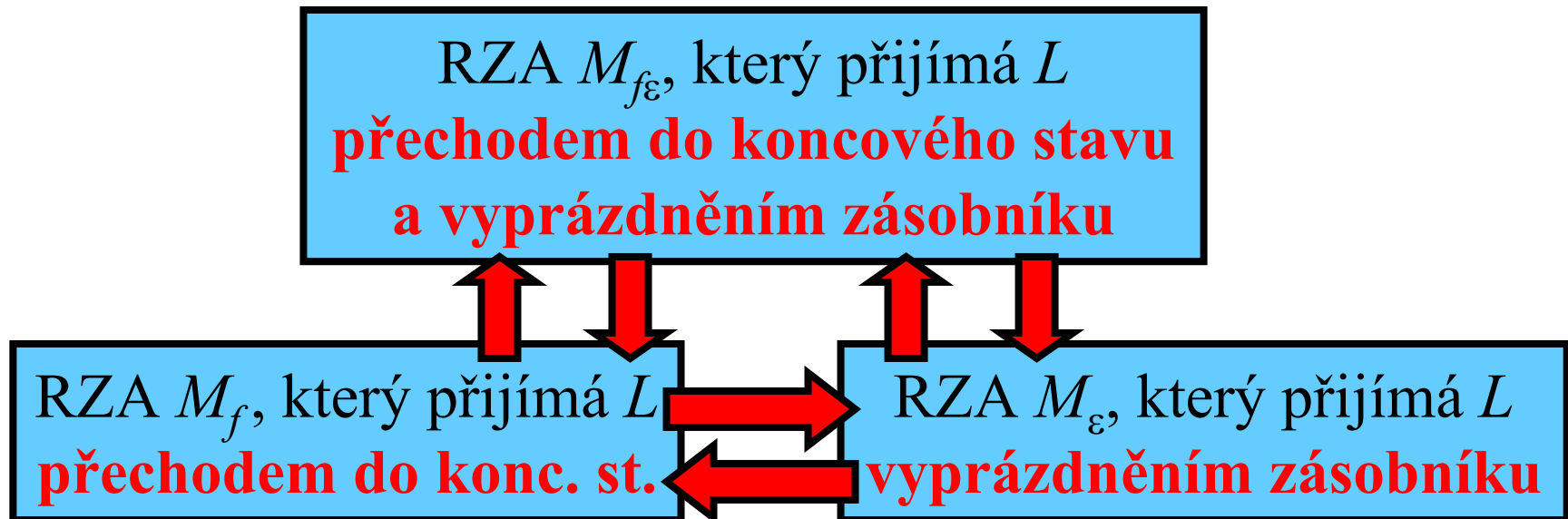
Pozn.: $L(M)_f = L(M)_\epsilon = L(M)_{f\epsilon} = \{xy : x, y \in \Sigma^*, y = \text{reversal}(x)\}$

Tři typy přijímaných jazyků: Ekvivalence

Tvrzení:

- $L = L(M_f)_f$ pro RZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro RZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro RZA $M_\varepsilon \Leftrightarrow L = L(M_{f\varepsilon})_{f\varepsilon}$ pro RZA $M_{f\varepsilon}$
- $L = L(M_f)_f$ pro RZA $M_f \Leftrightarrow L = L(M_\varepsilon)_\varepsilon$ pro RZA M_ε

Pozn. Existují algoritmy pro následující převody:

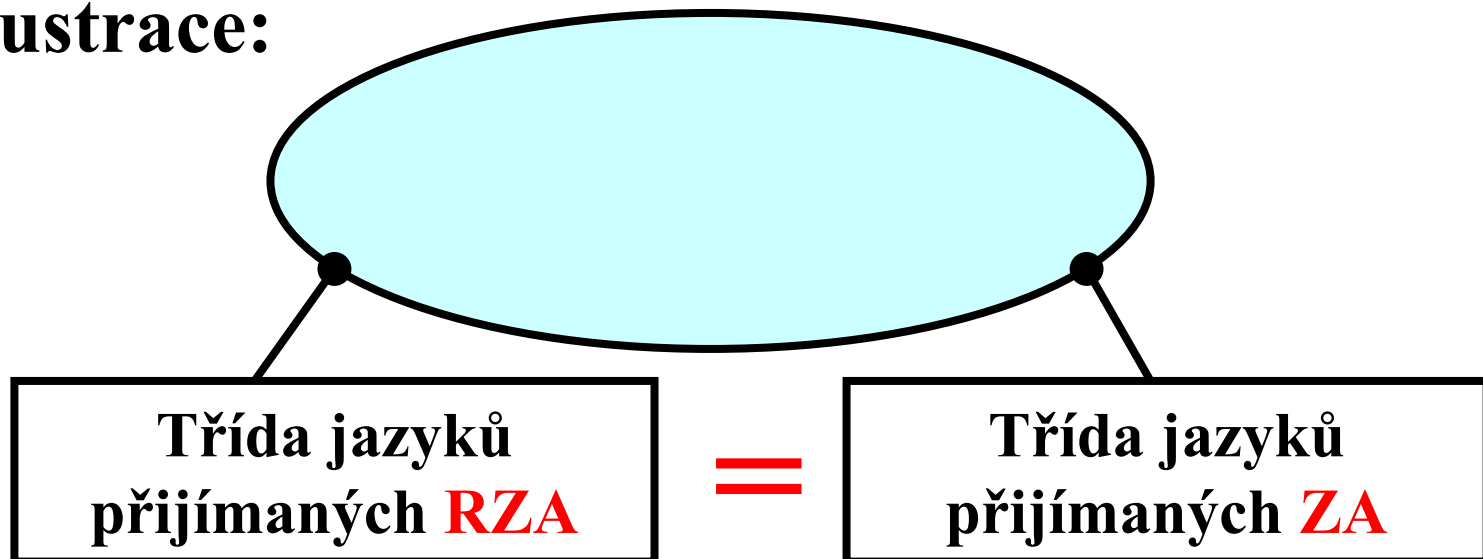

RZA a ZA jsou ekvivalentní

Tvrzení: Pro každý RZA M existuje takový ZA M' , pro který platí: $L(M)_f = L(M')_f$.

Důkaz: viz. str. 419 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Ilustrace:

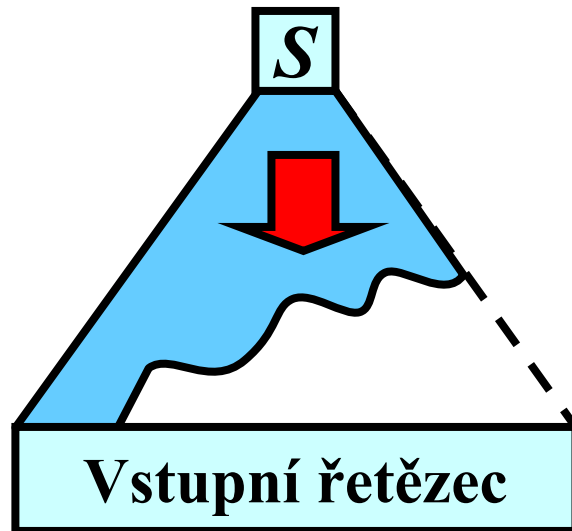

RZA a ZA jako modely pro synt. analýzu

Myšlenka: RZA nebo ZA mohou simulovat konstrukci derivačního stromu pro BKG

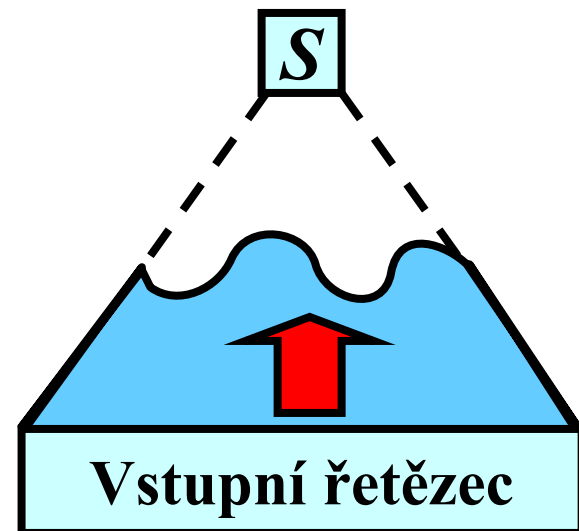
• Dva základní přístupy:

1) Shora dolů

Z S směrem ke vstupnímu řetězci

2) Zdola nahoru

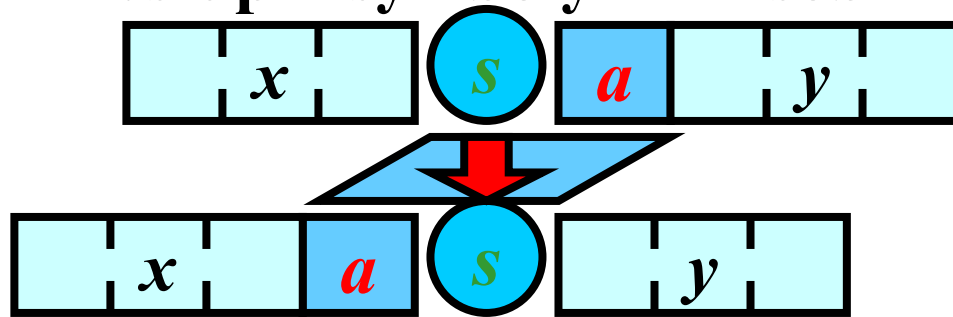

Ze vstupního řetězce směrem k S

RZA: Modely pro SA zdola nahoru 1/2

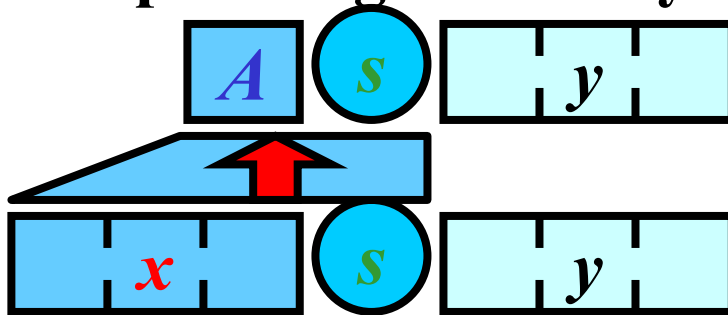
Myšlenka: Na RZA M je založena SA pracující zdola nahoru

1) M obsahuje *shiftovací* pravidla, které přesouvají vstupní symboly na zásobník:

Pro každé $a \in \Sigma$:
přidej $sa \rightarrow as$ do R ;

2) M obsahuje *redukční* pravidla, které simulují aplikaci gramatických pravidel pozpátku:

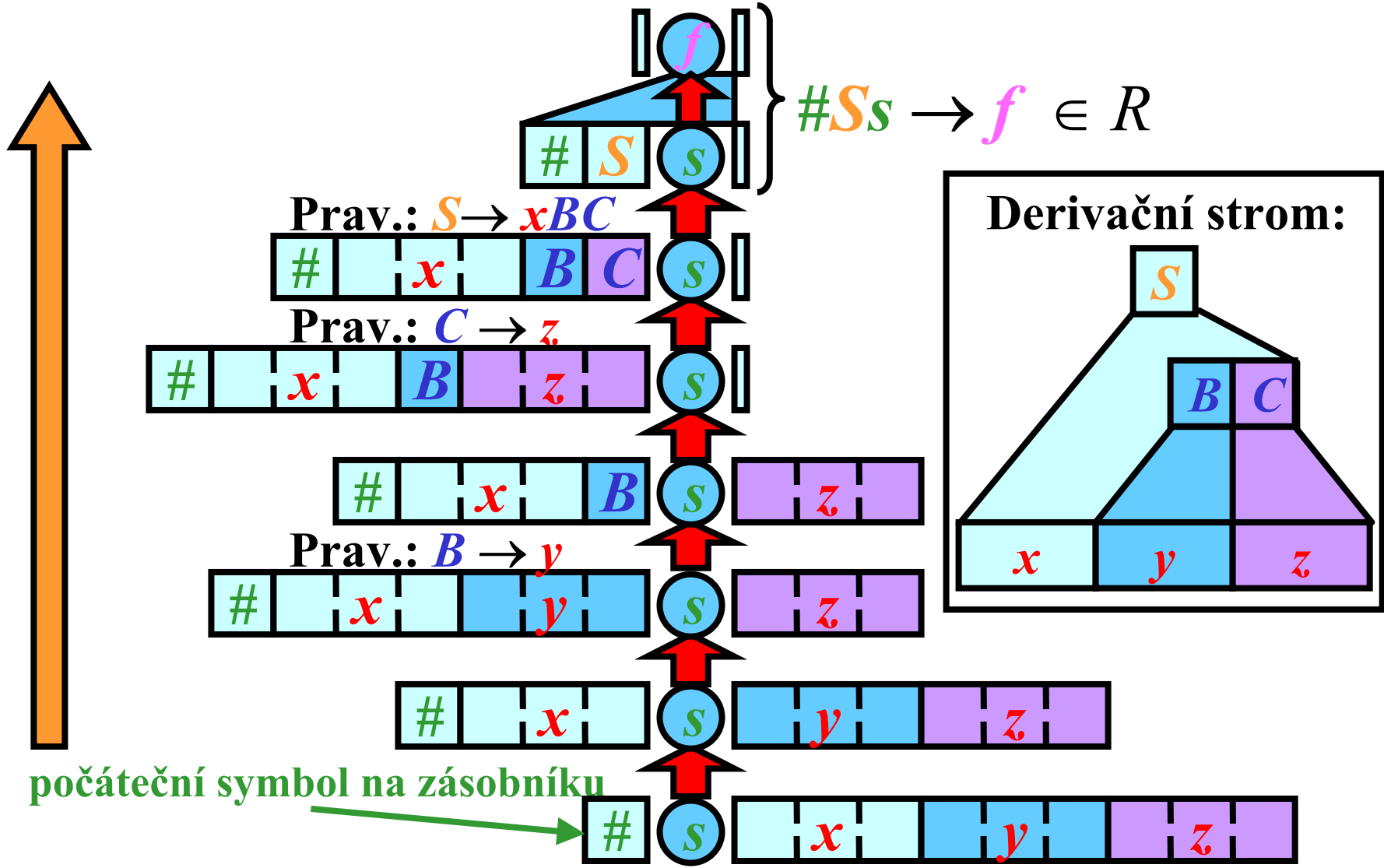

Pro každé $A \rightarrow x \in P \vee G$:
přidej $xs \rightarrow As$ to R ;

3) M také obsahuje speciální pravidlo $\#Ss \rightarrow f$, pomocí kterého provede M přechod do koncového stavu

RZA: Modely pro SA zdola nahoru 2/2

Konstrukce derivačního stromu zdola nahoru:

Algoritmus: Z BKG na RZA

- **Vstup:** BKG $G = (N, T, P, \mathcal{S})$
 - **Výstup:** RZA $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, \mathbf{s}, \#, F)$; $L(G) = L(M)_f$
-
- **Metoda:**
 - $Q := \{\mathbf{s}, f\}$;
 - $\Sigma := T$;
 - $\Gamma := N \cup T \cup \{\#\}$;
 - Konstrukce množiny R :
 - for each $a \in \Sigma$: přidej $\mathbf{sa} \rightarrow \mathbf{as}$ do R ;
 - for each $A \rightarrow \mathbf{x} \in P$: přidej $\mathbf{xs} \rightarrow \mathbf{As}$ do R ;
 - přidej $\#\mathbf{Ss} \rightarrow f$ do R ;
 - $F := \{f\}$;

Z BKG na RZA: Příklad 1/2

• $G = (N, T, P, \mathbf{S})$, kde:

$$N = \{\mathbf{S}\}, T = \{(\, , \,)\}, P = \{\mathbf{S} \rightarrow (\mathbf{S}), \mathbf{S} \rightarrow (\,)\}$$

Máme nalézt: RZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_f$

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, \mathbf{s}, \#, F)$ kde:

$$Q = \{\mathbf{s}, \mathbf{f}\}; \Sigma = T = \{(\, , \,)\}; \Gamma = N \cup T \cup \{\#\} = \{\mathbf{S}, (\, , \,)\, \#$$

$$R = \underbrace{\left\{ \mathbf{s}(\, \rightarrow (\mathbf{s}, \mathbf{s}) \rightarrow \right\}}_{\text{shiftovací pravidla}} \underbrace{\left\{ (\mathbf{S})\mathbf{s} \rightarrow \mathbf{S}\mathbf{s}, (\,)\mathbf{s} \rightarrow \mathbf{S}\mathbf{s}, \#\mathbf{S}\mathbf{s} \rightarrow \mathbf{f} \right\}}_{\text{redukční pravidla}}$$

$\begin{array}{cccc} \text{"("} \in T & \text{"("} \in T & \mathbf{S} \rightarrow (\mathbf{S}) \in P & \mathbf{S} \rightarrow (\,)\in P \\ \downarrow & \downarrow & \swarrow \searrow & \swarrow \searrow \\ \text{shiftovací} & & \text{redukční} & \\ \text{pravidla} & & \text{pravidla} & \end{array}$

$$F = \{\mathbf{f}\}$$

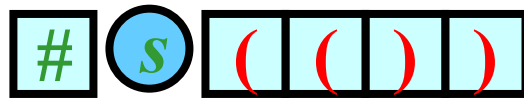
Z BKG na RZA: Příklad 2/2

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, \#, F)$, kde:

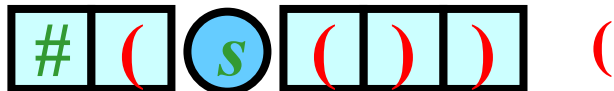
$Q = \{s, f\}$, $\Sigma = T = \{(\, , \,)\}$, $\Gamma = \{(\, , \, S, \#\}$, $F = \{f\}$

$R = \{s(\rightarrow (s, s) \rightarrow)s, (S)s \rightarrow Ss, (\,)s \rightarrow Ss, \#Ss \rightarrow f\}$

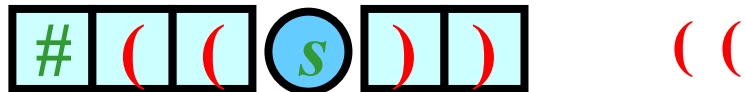
Otázka: $((\,)) \in L(M)_f$?

Pravidlo: $s(\rightarrow (s$

Pravidlo: $s(\rightarrow (s$

Pravidlo: $s) \rightarrow)s$

Pravidlo: $(\,)s \rightarrow S$

Pravidlo: $s) \rightarrow)s$

Pravidlo: $(S) \rightarrow S$

Pravidlo: $\#Ss \rightarrow f$

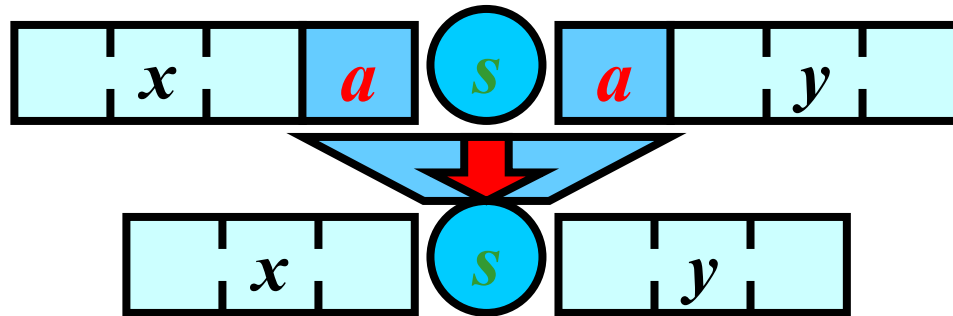
Koncový stav

Odpověď: YES

ZA: Modely pro SA shora dolů 1/2

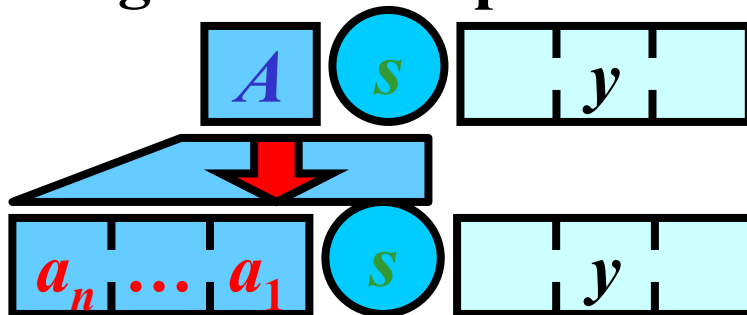
Myšlenka: Na ZA M je založena SA pracující shora dolů

1) M obsahuje *porovnávací* pravidla, která porovnají symbol z vrcholu zásobníku a aktuální symbol ze vstupní pásky:

pro každé $a \in \Sigma$:
přidej $asa \rightarrow s$ do R ;

2) M obsahuje *expanzivní* pravidla, která simulují gramatická pravidla:

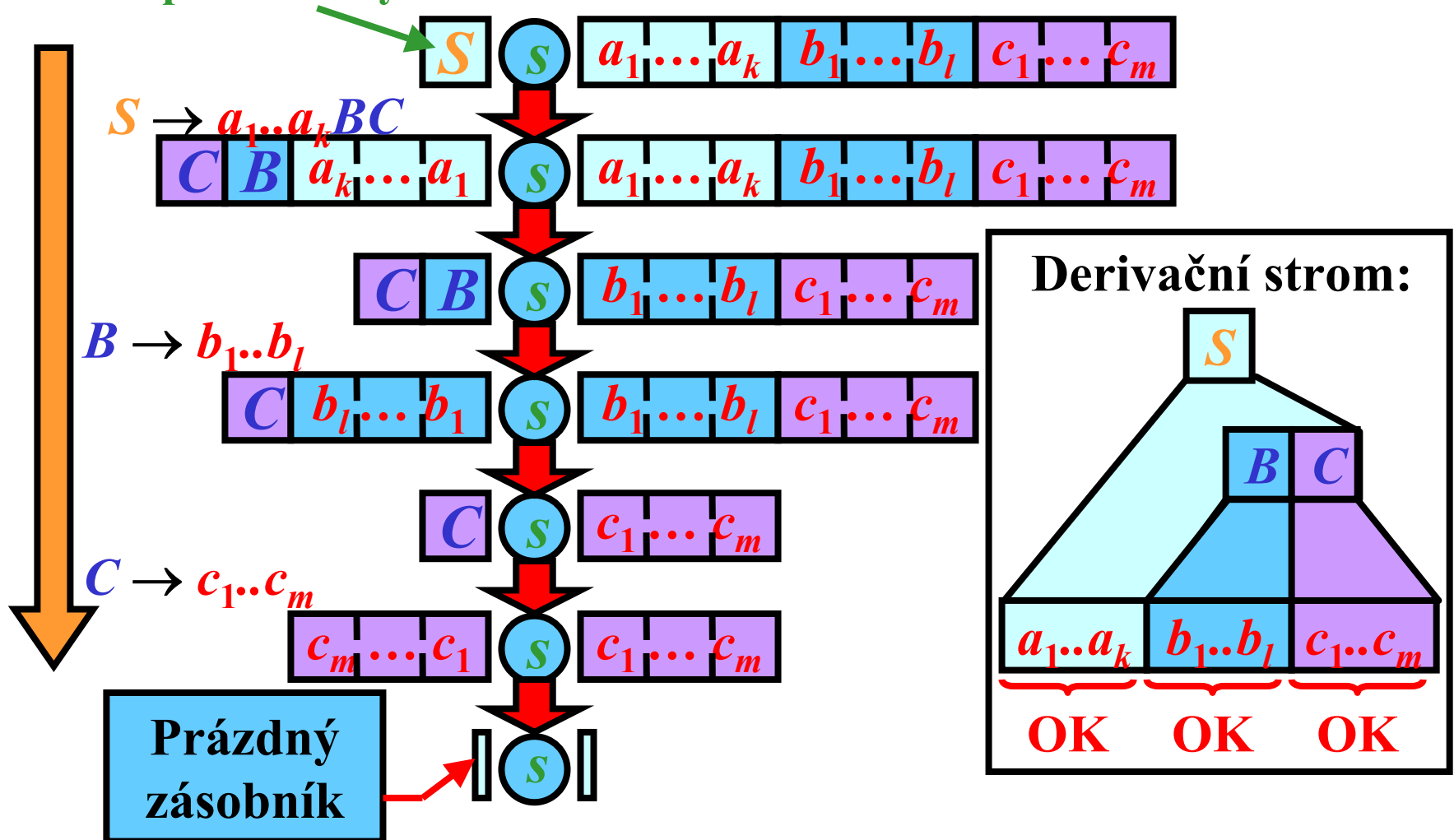
pro každé $A \rightarrow a_1 \dots a_n \in P \vee G$,
přidej $As \rightarrow \underbrace{a_n \dots a_1}_s$ do R ;

= reversal($a_1 \dots a_n$)

ZA: Modely pro SA shora dolů 2/2

Konstrukce derivačního stromu shora dolů:

počáteční symbol na zásobníku

Algoritmus: Z BKG na ZA

- **Vstup:** BKG $G = (N, T, P, \mathbf{S})$
 - **Výstup:** ZA $M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, \mathbf{s}, \mathbf{S}, F)$; $L(G) = L(M)_\varepsilon$
-
- **Metoda:**
 - $Q := \{\mathbf{s}\};$
 - $\Sigma := T;$
 - $\Gamma := N \cup T;$
 - Konstrukce množiny R :
 - for each $a \in \Sigma$: přidej $asa \rightarrow \mathbf{s}$ do R ;
 - for each $A \rightarrow \mathbf{x} \in P$: přidej $As \rightarrow \mathbf{ys}$ to R ,
kde $\mathbf{y} = \text{reversal}(\mathbf{x})$;
 - $F := \emptyset;$

Z BKG na ZA: Příklad 1/2

• $G = (N, T, P, \mathcal{S})$, kde:

$$N = \{\mathcal{S}\}, T = \{(\, , \,)\}, P = \{\mathcal{S} \rightarrow (\mathcal{S}), \mathcal{S} \rightarrow (\,)\}$$

Máme nalézt: ZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_\varepsilon$

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, \mathbf{s}, \mathcal{S}, F)$ kde:

$$Q = \{\mathbf{s}\}; \quad \Sigma = T = \{(\, , \,)\}; \quad \Gamma = N \cup T = \{\mathcal{S}, (\, , \,)\}$$

$$\text{"("} \in T \quad \text{"}" \in T \quad \mathcal{S} \rightarrow (\mathcal{S}) \in P \quad \mathcal{S} \rightarrow (\,)\in P$$

$$R = \left\{ \underbrace{(\mathbf{s}(\rightarrow \mathbf{s}, \,)\mathbf{s}) \rightarrow \mathbf{s}}_{\text{porovnávací pravidla}}, \underbrace{\mathcal{S}\mathbf{s} \rightarrow)\mathcal{S}(\mathbf{s}, \mathcal{S}\mathbf{s} \rightarrow)(\mathbf{s}}_{\text{expanzivní pravidla}} \right\}$$

porovnávací
pravidla

expanzivní
pravidla

$$F = \emptyset$$

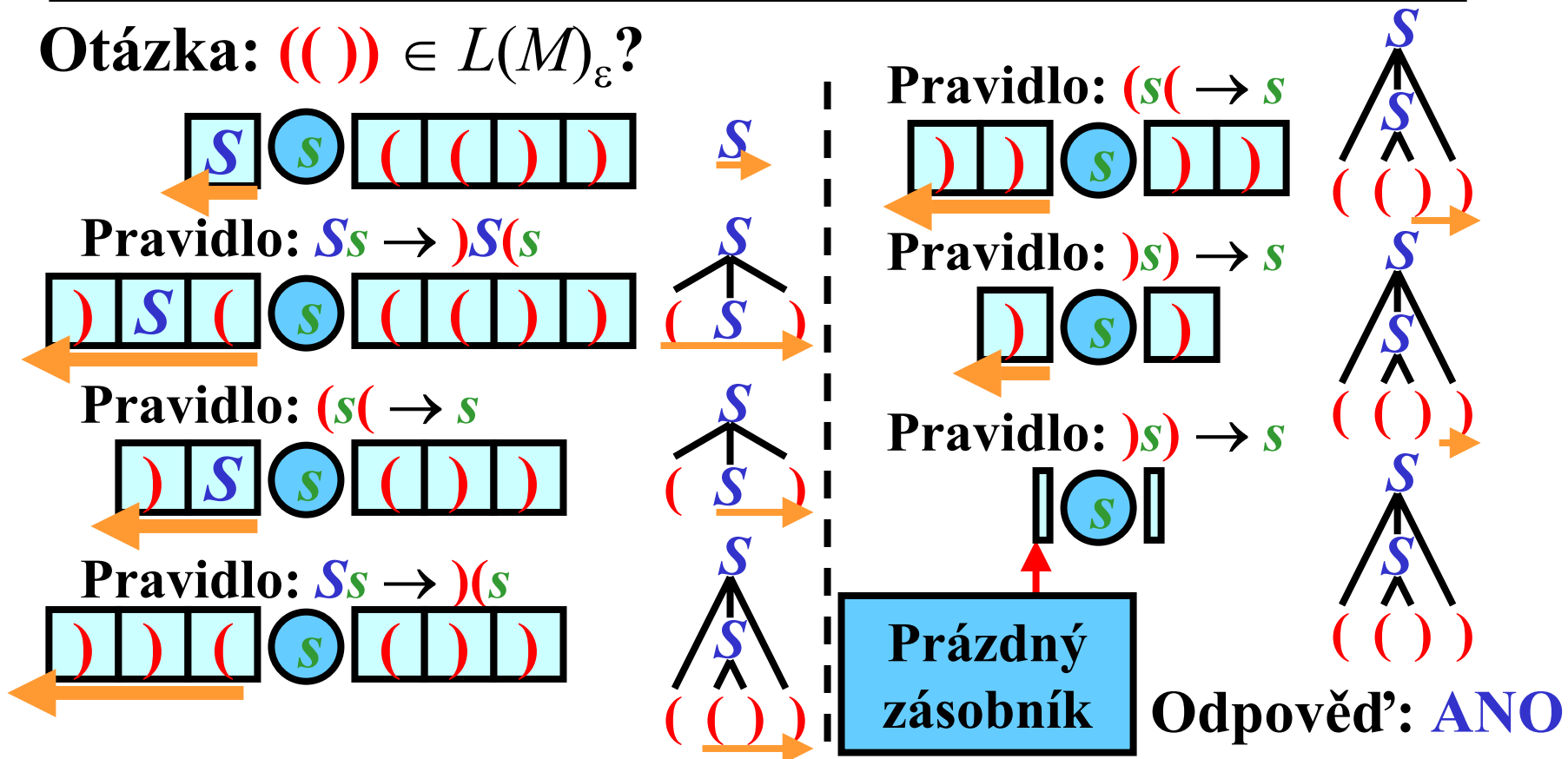
Z BKG na ZA: Příklad 2/2

$M = (Q, \Sigma, \Gamma, R, s, S, F)$, kde:

$Q = \{s\}$, $\Sigma = T = \{(,)\}$, $\Gamma = \{(,), S\}$, $F = \emptyset$

$P = \{(s(\rightarrow s,)s) \rightarrow s, Ss \rightarrow)S(s, Ss \rightarrow)(s)\}$

Otázka: $(()) \in L(M)_\varepsilon$?

Modely pro bezkontextové jazyky

Tvrzení: Pro každou BKG G existuje ZA M , pro který platí: $L(G) = L(M)_\varepsilon$.

Důkaz je založen na předchozím algoritmu

Tvrzení: Pro každý ZA M existuje BKG G , pro kterou platí: $L(M)_\varepsilon = L(G)$.

Důkaz: Viz. str. 486 v knize [Meduna: Automata and Languages]

Závěr: Fundamentální modely pro bezkontextové jazyky jsou:

1) **Bezkontextové gramatiky** 2) **Zásobníkové automaty**